

37

LA FLOR DEL LLIRI BLAU
I ALTRES RONDALLES FANTÀSTIQUES

Joaquim G. Caturla

Il·lustracions de Marc Bou

LA BICICLETA
NEGRA

1. LA FLOR DEL LILOLÀ. LA FLOR DEL LLIRI BLAU¹

(Arreplegada a Elx-Altabix i Crevillent)

i havia enllà, per les terres llunyanes de la muntanya, un bon rei que tenia tres fills. El seus vassalls se l'estimaven molt, per tal com ja feia molts anys que regia aquell reialme i sempre el sobirà havia estat just i prudent. Però el temps havia anat passant i aquell bon rei s'havia fet vell i ja començava a sentir el pes dels anys. Un dia impensat, el rei emmalaltí i no podia ni alçar-se del llit. Tots els metges de la cort l'assistien, però ni els uns ni els altres, embolicats entre flascons i cataplasmes de llinós i mostassa, no trobaven el remei escaient per al vell monarca. A última hora, un d'aquells metges, el més antic, li digué:

1. La reconstrucció d'aquesta rondalla ha estat un poc difícil per tal com la versió primera (la d'Elx-Altabix) era incompleta. Calgué afegir-hi la versió de Crevillent i, més tard, algunes estrofes trobades a Sant Joan (l'Alacantí) i a la Vila Joiosa (la Marina Baixa). També he pogut comptar amb la versió catalana feta per Joan Amades, que duu el títol «La flor del penical».

Pel que fa al títol, cal dir que m'he trobat les següents variants: «La flor del lliri blau», «La flor del joliblau» i «La flor del lilolà». Aquesta darrera denominació és l'única que he trobat a la comarca del Baix Vinalopó.

–Majestat, vós ja no sou un home jove, la vostra malaltia no es pot curar si algú no us porta la flor del lilolà.

Llavors el rei féu cridar els seus fills i, quan tots tres foren a la seua cambra, els explicà:

–Fills meus, jo us estime tots tres per igual i per això mai no he volgut designar qui de vosaltres ha de ser el meu successor, puix considere que tots en sou mereixedors. Però ara ja em trobe vell, cansat i malalt, i com que el metge diu que jo no puc millorar si no aconseguisc oloar el perfum de la flor del lilolà, us demane que aneu a buscar-la i aquell que me la portarà serà el rei d'aquest país.

Els tres fills acceptaren de bon grat les condicions que proposava llur pare, i acordaren que cada dia eixiria un d'ells a buscar l'enigmàtica flor.

L'endemà el fill gran, el primogènit, proveït d'una coca de pa que li havia donat son pare, isqué als camins a la cerca de la flor del lilolà. I cal que us diga que aquell xic era un jove arrogant i superbiós, que sempre havia considerat que la corona de son pare havia de ser per a ell, i que per res del món ell no podia passar per altre punt. Enderiat amb aquest pensament i buscant per aquí i per allà, se li va fer migdia i encara no havia trobat la flor. Llavors pensà de menjar-se la coca que portava al sarró. Però quan anava a tirar-li el primer mos, una pobra velleta tota espellifada li isqué al pas i li demanà:

–Jove, voldries donar-me un trosset de pa, que tinc molta fam?

El jove la mirà de gairó, amb menyspreu, i li digué:

–Si té fam, pegue un bram.

La pobra velleta, que en realitat era la Mare de Déu, abaixà el cap i se n'anà trista i apesurada. I, és clar, el fill gran del rei no va trobar la flor del lilolà per més que va recórrer la Seca, la Meca i les valls d'Andorra. Quan vingué la nit, el primogènit, fracassat, tornà al palau amb les mans buides.

L'endemà de bon matí, amb la coca de pa dins el sarró, el fill mitjà isqué del palau tan alegre que no cabia a la pell pensant que ben prompte podria ser el rei. D'aquest jove us puc dir que era molt rude i molt curt d'enteniment, que sols pensava a menjar i era tan golut que era cosa de veure'l assegut a taula, menjant a dos queixos i engaldint tot el que li caiguera al davant. El fill mitjà començà el viatge, camina que caminaràs, per ací per allà, i no trobava la flor del lilolà ni res que se li assemblara. I com que aquest xicot era tan gran i tan gros, ben aviat es va cansar i de seguida li vingueren ganes d'engolir-se la coca de pa. Però igual que el dia anterior, quan anava a clavar-li la dent, aparegué la velleta que li digué:

–Fill meu, que no em donaries un bocinet de pa, que tinc molta fam?

–No, que mon pare me l'ha donada per a mi i per a ningú més.

I quasi sense mastegar, es va empassar la coca en un tres i no res.

La pobra velleta se n'hagué d'anar tota entristida de veure que ni el fill gran, per supèrbia, ni el mitjà, per goluderia, havien volgut donar-li res. Per això no caldrà que us diga que aquest golafre no sabia ni podia trobar res de res, i tornà al palau a hora foscant i sense la flor del lilolà.

El tercer dia fou el fill petit del rei qui va eixir a buscar la flor, el perfum de la qual posseïa aquelles virtuts sanitoses. Agafa el seu sarró amb la coca, el mateix que els seus germans, i se n'anà pels camins de la serra.

Havia passat més de migdia i el jovenet no havia trobat res. Tot entristit, pensant que son pare no es podria curar mai, s'assequé sobre una gran pedra per descansar. Ell s'hauria menjat la coca que portava, però, angoixat perquè no trobava el remei que el seu pare necessitava, no es veia amb forces ni per a menjar. En això li isqué la velleta i li preguntà amb dolcesa:

—On vas, rei?

—Vaig buscant la flor del lilolà, que mon pare està malalt i la necessita per posar-se bo. I a més a més, si jo poguera trobar aquesta flor, arribaria a ser rei.

—I tu no em donaries una engruneta de la coca que portes al sarró?

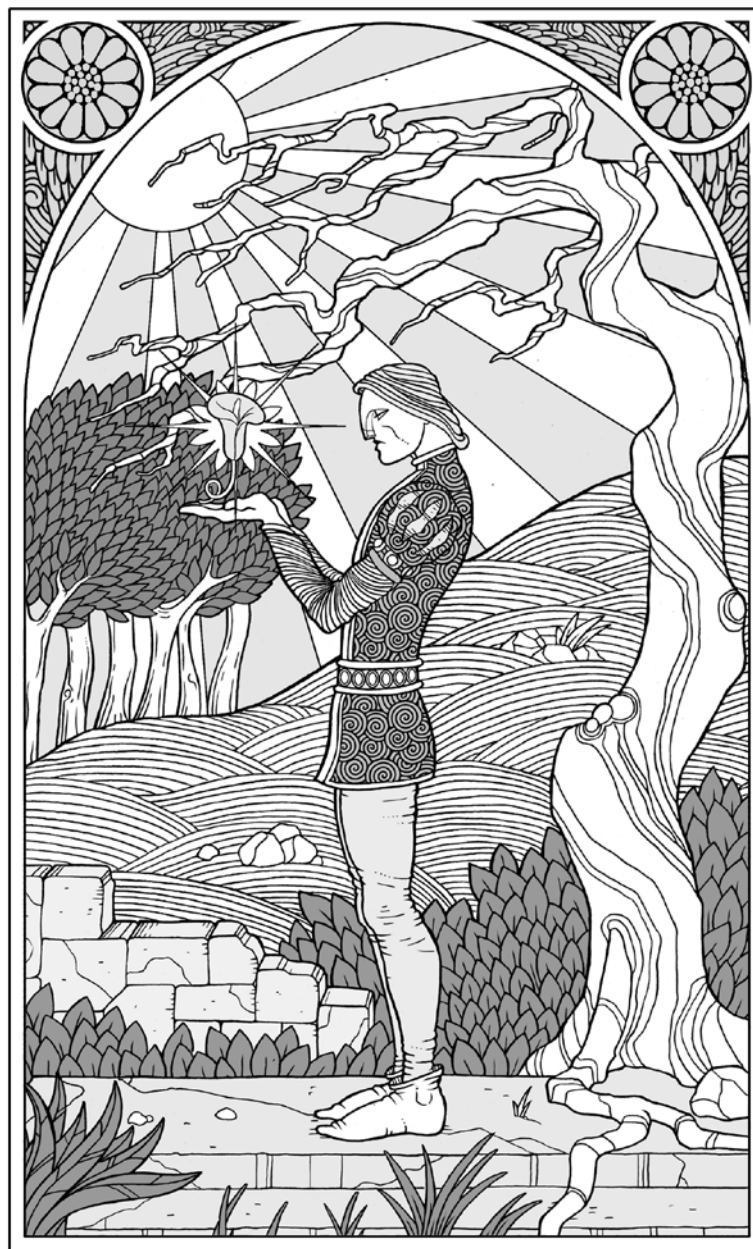
El jove respongué amb sinceritat:

—Prenga vosté la coca sencera, que jo no en tindrè ganes fins que no trobe la flor i el meu pare recobre la salut.

La velleta prengué un trosset de pa i li digué:

—Com a premi per la teua bondat, et diré on pots trobar la flor que tant desitges. Vés per aquell camí tan rost i al final veuràs una font que raja entre unes roques. Busca per allí i la hi trobaràs.

El jovenet anà al lloc indicat i trobà una bella flor de color blau violat: amb molta delicadesa la collí i la guardà dins una bosseta de vellut. En aquell moment, el fill menor del rei sentia l'alegria més gran de la seua vida i, com si tinguera

ales als peus, a bon pas, féu cap al seu palau mentre el vent girava enmig del cel bufant fort, com si volguera transportar-lo ràpidament al costat del seu pare.

Però quan arribà al camí que menava al palau, el fill petit va veure els seus germans que l'esperaven. El jove, que era incapaç de malpensar de ningú, els va dir –no ho havia d'haver fet mai– que havia trobat la flor del lilolà. Aleshores els germans, envejosos, perderen les colors, arrossegaren el seu rival a la vora d'un riu proper i, enmig d'un canyar, el mataren i el soterraren.

Fet açò, el fill major del rei es presentà triomfant davant son pare, portant a les mans la flor del lilolà. El sobirà olrà la flor i es posà bo, però tot seguit preguntà pel seu fill petit.

–No ho sabem –mentí el primogènit–, encara deu anar pel món buscant la flor que jo t'he portat.

Així s'escolaren uns quants dies en què tots esperaren debades el retorn del fill menor, però el jovenet no tornava.

I un dia un pastoret, que pasturava les seues cabres vora el riu on havien mort el fill del rei, tallà una canya per fer-se'n una flauta. Quan l'hagué feta, bufà suaument i se sentí:

Sonà'm, sonà'm, pastoret,
que si em sonen m'anomenes,
que m'han mort al riu d'Arenes
per la flor del lilolà.

El pastor s'astorà tant que la va portar al rei. El sobirà prengué encuriosit la canya i tocà. Llavors la flauteta digué:

Soné'm, soné'm, senyor pare,
que si em sona m'anomena,
que m'han mort al riu d'Arenes
per la flor del lilolà.

El rei de seguida es va maliciar el que devia haver passat. Demanà al pastor en quin lloc havia tallat la canya, féu en-sellar els cavalls i, acompanyat dels dos fills i d'alguns soldats, féu cap al riu. El germà gran anava el primer i, quan passà pel canyar on havien soterrat el seu germà petit, les canyes s'estremiren i deixaren sentir una veu:

Passa, passa, mal germà,
ni em mires ni m'anomenes,
per la flor del lilolà
m'has tirat al riu d'Arenes.

En això arribà el pare, desitjós de saber on havien colgat el seu benvolgut fill. La veu digué:

No em trepitges, pare meu,
ni em deixes de trepitjar,
que m'han mort els meus germans
per la flor del lilolà.

El rei féu obrir un clot sota els seus peus i aparegué el fill petit, que encara era viu perquè la velleta, la Mare de Déu, l'havia mantingut en vida durant tot aquell temps. El rei, indignat, volia matar aquells dos criminals, però finalment

se'n va compadir i els va expulsar del seu regne per sempre més. Pel seu temps, naturalment, el fill petit arribà a ser el rei d'aquell país.

I conte acabat, per la ximenera s'ha escapat.

2. GRANERETA DE PASTERA

(Arreplegada a Elx)

uix senyors, en aquells temps antics, quan Elx era una ciutat que encara conservava totes les muralles que formaven la vila emmurallada, diuen que en un dels pobles de la contornada vivia una jove molt bonica i graciosa, a qui tot el món deia afectuosament Granereta de Pastera. És possible que amb aquest nom la gent volguera donar a entendre que Granereta era una xica més aviat baixeta, però cal dir que sempre que l'anomenaven ho feien amb molta estima, puix tots els qui la coneixien la consideraven la fadrina més simpàtica i agradable de tot el camp d'Elx.

Era de veres, perquè Granereta, a més del seu caràcter alegre com la primavera, tenia uns ulls grans i bonics que li parlaven, uns cabells negres com la nit i una figura menuda però tan gràcil que tota ella semblava una nina. I sempre la trobaven contenta i ben disposta per a treballar a casa o al camp, i val a dir que Granereta ballava molt bé i sabia fer uns pastissos excel·lents que agradaven a tothom.

Però no tot en la vida de Granereta eren flors i violes, perquè el cas és que la jove era òrfena de pare i la seua mare no l'estimava gens. I encara més, aquella dona era una persona malvada i sense sentiments que, d'ençà que va morir el seu

marit, no pensava altra cosa sinó com es podria llevar de damunt la seua filla, per tal d'emparar-se de la casa i de les poquetes terres que Granereta tenia.

I heus aquí que per aquells dies havien vingut a Elx el rei, la reina, el príncep i un fum de cortesans i de gent important. Tothom estava molt content i la ciutat sencera era una festa. A més a més, el fill del rei, que era jove i garrut, havia organitzat un ball al qual convidava a totes les fadrines d'Elx i de defora. I tant li feia si les xiques eren riques i de bones cases, com si procedien de les famílies més senzilles, sempre que els agradara ballar i foren boniques.

La notícia es va escampar ràpidament i arribà a orelles de Granereta, que de seguida començà a pensar quin vestit s'havia de posar i quines paraules li calia dir si el príncep, per sort, li donava conversa: perquè, naturalment, ella aniria al ball. Però, ai amics, quan la mare sentí les pretensions de la xica, s'hi va negar rotundament: per res del món no li consentiria d'anar al ball. I no hi hagué paraules capaces de fer canviar el determini d'aquella persona severa i malintencionada.

Llavors, Granereta, tot fent el cor fort, prengué una decisió arriscada: aniria al ball en tot cas, amb el permís de sa mare o sense. I així, a hora foscant i desobeint les ordres d'aquella dona, Granereta féu cap a Elx.

Arribà a la ciutat i cercà el palau que, il·luminat per les torxes i les alimares, lluïa enmig de la negra nit com si fóra d'or. I tot era ple de gent, principalment de xiques molt boniques i molt ben abillades. Granereta passà al saló on es feia el ball i quedà esbalaïda: aquella música tan ben sonada, aquelles dansades compassades tan elegants, tot li semblava

com un bell somni. De sobte notà que algú li prenia la mà delicadament. Ella es girà i es trobà davant del príncep.

–Podries dir-me com et diuen? –preguntà ell.

–A mi tots em diuen Granereta i he vingut a la vostra festa perquè m'agrada molt ballar.

–Doncs si tant t'agrada ballar –va dir el príncep que era ballador de mena–, no cal que en parlem més. Anem allà.

La parella isqué al centre del saló i començà a ballar. I molta gent es preguntava qui era aquella jove tan galana que dansava amb tanta gràcia, i ningú no li treia els ulls de damunt. Granereta i el príncep ballaven i conversaven, i sempre ella sabia respondre molt escaientment les preguntes que li feia el seu acompanyant.

D'aquesta manera s'escolaren les hores i començà de fer-se tard. Granereta, que no volia enutjar massa la seua mare, féu entendre al príncep que se n'havia d'anar. Aleshores el jove, que era molt enamoratís i s'havia encapritxat de Granereta, li digué que li volia fer un regal i, abans d'acomiar-se'n, li donà una caixeta de nacre. Amb emoció, Granereta l'obrí i va veure dues arracades i un anell preciosos. La jove s'enrojolí un poc i, després d'haver-li donat les gràcies, es digueren adéu.

Pel seu camí tornava Granereta, a la llum de la celístia, cap al seu poble. I dues coses la preocupaven: si l'amor del príncep era quelcom momentani i fugisser, i quina seria la reacció de sa mare quan arribara a casa. Açò últim se li va aclarir de seguida. Granereta trobà la porta tancada i, quan traquejà va eixir la mare per la finestra tot dient-li les paraules més agres que podia:

–Ara véns? Gandula, perduda! Ja és més de mitjanit i te n’has anat sense el meu permís. No et fa vergonya? Una casa que mai no havia donat què dir! Fora d’aquí! Fuig i no tornes mai més a aquesta casa!

Granereta quedà de pedra i per un moment no sabé què fer ni on anar. Llavors decidí de caminar cap on fóra i buscar algun lloc per a dormir. I anant, anant, arribà a un tossalet on va trobar un tronc molt gros, una gran soca buida. Allí dintre es va ficar i allí dintre es va adormir.

L’endemà, el príncep, que certament s’havia enamorat de Granereta, pensà d’anar a buscar-la, però tot i que va trobar la casa de la xica, ningú, ni menys la mare, li’n va saber donar raó: que se n’havia anat, que no sabien per on parava, que qui ho sabia... Una mica desencoratjat, el príncep cavalcava per aquelles terres amb alguns amics seus travessant uns grans horts de palmeres. En aquella hora del matí, una brisa suau alenava sobre el camp i feia xiuxiuejar les palmes. El jove es trobava cada vegada més abatut i sense ganes de res, per això un dels amics li proposà d’anar cap un tossalet pròxim per veure si caçaven algun animal o feien corregudes amb els cavalls. El príncep acceptà i enfilaren cap allà. Però quan els joves passaren pel costat del tronc, que era allí mateix, al peu del tossalet, van sentir una veu dolcíssima que cantava:

Un vestit de seda blanca
eixe dia em posaré,
la manteleta de blonda,
les *arracaes* i l’anell.

Els xics, i més encara el príncep, es quedaren meravellats: d'on eixia aquella veu tan melodiosa? Tot ho van escodrinyar fins que compregueren que era el tronc qui cantava, però per més que el remiraren, com que Granereta s'hi havia amagat molt bé, no van saber descobrir l'origen d'aquells sons tan ben modulats. Al final fou el príncep qui, empès per alguna mena de pressentiment, decidí la sort d'aquella estranya soca:

–Portem-la al palau i ja aclarirem allí aquest misteri.

Quan el rei i la reina veren que llur fill venia carregat amb aquell tronc gros i pesat, li demanaren:

–Per què has portat aquest tronc?

–Perquè canta, us assegure que canta.

Però probablement Granereta no trobà escaient de lluir davant els reis la seua aptitud per al cant i guardà silenci. Aleshores el rei digué a son fill:

–Escolta, fill, no digues més ximpleries, un tronc no pot cantar.

I dit això, ordenà als servents que s'emportaren el tronc i que el baixaren a les quadres. Granereta, que tot ho havia sentit, no badà boca i el príncep quedà tan trist com feia una estona.

I vet aquí que els criats agafaren el tronc, el baixaren a la cavallerissa i el deixaren allí dintre. Però transcorregudes unes hores, quan l'home que tenia cura dels cavalls passava per l'estable, Granereta va ser descoberta. L'home la féu eixir de la soca.

–Tu qui ets?

La jove, tota esglaiada, arrancà en plors i amb els ulls enterbolits per les llàgrimes li contà la història sencera: com s'havia

enamorat del fill del rei però no sabia si els sentiments del príncep eren sincers, com sa mare l'havia tirada de casa i com s'havia amagat dins d'aquella soca. I finalment li pregà:

–Ai, no em delateu, no ho digueu a ningú, a ma casa no hi puc tornar... I ara, què puc fer jo?

Aquell bon home, commogut pels plors de la jove, la consolà i li donà algunes menges que portava. I llavors li va dir que el rei i la reina estaven molt preocupats perquè en tot el dia llur fill no havia volgut menjar res. I li digué també que pel palau corria la brama que el príncep s'havia enamorat de la jove que havia ballat amb ell a la festa i que, com que no la trobava ni sabia res d'ella, havia perdut l'apetit o es negava a menjar. I el metge havia dit que si no menjava podia caure malalt fàcilment, i així tots estaven neguitosos per tal com el príncep era l'únic hereu del rei. Aleshores Granereta parlà:

–Doncs jo sé fer uns pastissos molt bons que li podrien fer tornar les ganes de menjar, però cal que guardeu el secret i que no digueu qui els ha fets fins que no s'haja menjat els tres que li faré.

L'home li portà farina, oli i sucre, i Granereta féu tres pastissets petits i daurats que enamoraven la vista. Però aquells dolços amagaven una bella sorpresa i era que la xica havia ficat l'anell que el príncep li havia regalat dins del pastís més gran, i les arracades, als més petits.

Llavors es presentà aquell home bo davant els reis i els digué:

–Majestats, jo conec el remei que el vostre fill necessita. Doneu-li a menjar aquests pastissos i us assegure que el

príncep recobrarà les ganes de viure. Però se'ls ha de menjar els tres sense deixar-ne ni una engruna.

El príncep no consentia de menjar res, però tant li ho van dir i tant li van insistir, i com que l'aspecte dels pastissos vertaderament convidava a tastar-los, el jove accedí.

Tot desmenjat i sense massa entusiasme, el príncep començà a donar mossets al primer pastís. Ara un mos, ara un altre, i al que fa tres el xic notà que dins la seua boca hi havia alguna cosa dura. Dissimuladament, l'agafà amb els dits i la deixà sobre el palmell de la mà. Quan la va mirar, es va endur una de les sorpreses més grans de la seua vida: allò era una de les arracades de Granereta! Però ell no va dir res, s'engolí d'un sol mos la resta del pastís i encetà el segon. I allò va ser vist i no vist, perquè en dues mossegades se'l va fer baixar coll avall. I no cal dir que el jove havia trobat la segona arracada, però no en deia ni pruna. Tot seguit tira mà al tercer pastís, que era el més gran, amb una voracitat extraordinària. Tots els presents se'n feien creus i els seus pares no s'ho acabaven:

–Vertaderament aquests pastissos són miraculosos –feia el rei–, mireu ara com menja i feia un moment volia morir-se.

Quan el príncep es va engolir l'últim pastís, dins del qual havia trobat l'anell de Granereta, es dirigí al bon home aquell per dir-li:

–Ara vull que em digues qui ha fet aquests pastissos.

–Altesa, ha estat una xica que hi havia dins el tronc que vós heu portat aquest matí.

Llavors el rei ordenà que feren pujar aquella misteriosa jove. Quan Granereta entrà dins la sala on tots l'esperaven,

el príncep li isqué al pas, l'abraçà i amb molta galanteria li féu un bes. Fet açò, la va presentar als seus pares.

I es casaren, no cal dir-ho, i tingueren molts fills i foren feliços per dies i anys, i encara viurien si no s'hagueren mort.